

Pismo kazarskog kralja.

Hasdai ibn Šaprut, dvorski lekar i ministar kalifa Abdurahmana III. u Kordovi, (živeo 900—970) saznade, da u južnog Rusiji postoji država Kazara. Dotle nije mirovao, dok mu nije uspelo, da pouzdanim glasnicima pošalje pismo Josefu, tadanjem kralju Kazara, u kojemu ga zamoli, da mu saopšti vesti o svojoj državi. Kako ovo pismo, tako i kraljev odgovor sačuvani su nam te donášamo taj odgovor u vernom prevodu.

*

L. F.

Mnogo mira želi Josef, kralj, sin Arona, hrabrog kralja, koji ne uzmiče pred ratnicima i koga ne mogu da nateraju u beg vojne čete, koji se boji Boga i poštuje svoju reč, koji je mudar i poštuje mudrace, koji ispunjava zapovedi zakona i izvršuje volju Stvoritelja punim srcem i svom snagom, svom milom i ljubljenom rabi Hasdai-u, sinu Isaka, sinu Ezre, koga poštuemo i cenimo, (da ga Bog štiti i čuva, okrunjenog mudrošću!)

Ovim ti dajem na znanje, da je tvoje po meni cenjeno pismo nama stiglo preko jednog Jevrejina iz zemlje Nemce (Nemačka), po imenu Jakob, sin Eliezera i mi smo se veselili zbog tebe i klicali zbog tvoje uvidavnosti i mudrosti.

Odgovaramo na tvoje pismo od tačke do tačke. Šta si pričao o tvojoj zemlji i o poreklu njenog vladara, bilo nam je već poznato, jer već između naših predaka postojao je pismeni saobraćaj i izmena mirovnih pozdrava, šta je sačuvano u našim spisima i poznato starcima naše zemlje. Često čujemo vesti o vašoj zemlji i o veličini njenog kralja; da ga njegov Stvoritelj čuva i da mu Bog vrati baštinu praotaca u istočnoj zemlji (Aziji), koju si spomenuo. Mi ćemo dakle da obnovimo prijateljski saobraćaj, koji je nekada postojao među našim očevima i da ga predamo našim sinovima u baštinu.

Ti nas pitaš u tvomem pismu, kojemu narodu pripadamo, kojeg smo porekla i plemena. Ovim ti dajem na znanje, da potičemo od Jafetovih sinova, od potomaka Togarme. Tako sam našao u geneološkim spisima mojih otaca, da je Togarma imao 10 sinova; to su im imena:

1. najstariji zvaše se Ujur,
2. drugi Tauris,
3. treći Avaz,
4. četvrti Uguz,
5. peti Bizal,
6. šesti Tarna,

7. sedmi Kazar,
8. osmi Janur,
9. deveti Bulgar,
10. deseti Savir.

Mi smo potomci Kazara, sedmog sina. Zapisano je kod nas, da je Presveti (neka bude hvaljen), podelio mojim precima, ma da nisu bili mnogobrojni, ipak snagu, moć i hrabrost te su vodili jedan rat za drugim sa mnogim većim i brojnijim narodima. Pomoću Svemogućega izgonili su te narode te bi zauzeli njihove postojbine ili bi im nametnuli danak sve do današnjeg dana. U zemlji, gde ja stanuje, sedili su nekada Venenti (Dunavski Bugari); o to dodoše naši očevi, Kazari pa se zaratiše šnjima; Venenti behu brojni kano morski pesak, ipak nisu mogli odoleti Kazarima, već su ostavili zemlju i pobjegli; a Kazari ih goniše, dok ih nisu potisnuli do reke Duna (Dunav), tako da još i sada stanuju kraj reke Duna u blizini Konstantine (Carigrad), a Kazari bi zauzeli njihovu postojbinu te ju drže sve do današnjeg dana. Od onda je prošlo više generacija, dok ne zakraljeva (nad njima, Kazarima) kralj po imenu Bulan, koji beše mudar, bogobožazan i pobožan i koji se uzdavao u svoga Stvoritelja iz svega srca.

On odstrani iz zemlje čarobnjake i idolopoklonike te zatraži zaštitu u seni Božjih krila.

*

U to mu se u snu pojavi anđeo, koji mu reče: »Bulane, Večni me šalje k tebi, da ti kažem: Uslišao sam tvoje molitve i naricanja, evo ja te blagosiljam, učiniću te jakim i održaću tvoju carevinu do poslednjih pokolenja; daću ti u ruke sve tvoje neprijatelje. Ti pako ustani s jutra i pomoli se pred Večnim«. Tako je i učinio i anđeo mu se pojavi po drugi put te mu reče: »Gledao sam tvoje puteve i tvoja su dela našla milost predamnom; znam, da ćeš me slediti od svega srca i hoću da ti nalažem zapovedi, propise i pravila; ako ćeš čuvati moje odredbe i prava, ja ću da te blagosiljam i da te umnožavam.«

Nato odvrati i reče anđelu, koji je šnjime govorio: »Ti, Gospode, poznaješ misli moga srca, otkrio si mi nutrašnjost, ti znaš, da sam u tebe položio svoju nadu. Ali narod, nad kojim vladam, sami su bezbožnici, pa nisam siguran, dali će mi verovati. Ako sam našao milost u tvojim očima i ako si voljan, da mi se obračaš u tvom milosrđu, pojavi se i glavnom zapovedniku N. N., da bi me isti podupirao u toj stvari!«

A Presveti, neka bude hvaljen, učini po njegovoj želji, pa se pojavi u snu glavnom zapovedniku. Kada ovaj ustade u jutru, otide kralju te mu sve ispriča. Kralj je sakupio sve svoje ministre, sluge i ceo svoj narod, pa im to objavi svima. Stvar im se svidela, oni se pokoravahu božanskoj reči i pređu Jevrejstvu.

U to mu se opet pojavi anđeo, pa mu reče: »Istina da nebesa i nebesa nad nebesima ne mogu da me prime, ali ipak sagradi hram u moju čast.«

Kralj odvrati: »Gospodaru sveta, ja se osećam osramoćen pred tobom, jer nemam srebra i zlata, da uradim kako bi trebalo i kako bi odgovaralo mojoj želji.«

Andeo odgovori: »Budi jak i čvrst, uzmi sobom tvoje čete i otidi u zemlju Daralan, u zemlju Ardebil, evo zadao sam im strah i trepet pred tobom, pa ih predajem tebi; tamo sam ti pripremio dva blaga, jedno od srebra, a drugo od zlata, a ja ću biti s tobom, pa ću te čuvati na celom tvom putu, uzećeš blago, vratićeš se u miru i sagradićeš kuću u čast moga imena!«

On se pouzda u Boga i učini po njegovoj zapovedi, pokori zemlju te se vrati u miru kući svojoj donevši sa sobom blago; sagradi šnjime šator, svetu škrinju, čirak, sto, oltare i svete sprave.

Sve nam je to preostalo do današnjeg dana i mi to sve čuvamo.

*

Raširi se glas o tome po celoj zemlji i dopire do kralja Edoma (Bizanc) i kralja Ismail (kalif), koji mu slaše glasnike i poslanike sa mnogo novaca te brojnim i skupocenim darovima; slali su mudrace, da ga predobiju za svoju veru. Ali kralj beše mudar čovek — neka mu je duša vezana u svežanj života kod Boga Gospodara! — te zapovedi, da dovedu i jednog mudrog Jevrejina, istraživao bi i izviđao sve temeljito i okupi mudrace, da bi raspravljali o svojim religijama; ali svaki od njih opovrgavao bi reči drugoga i nisu bili u stanju, da se sporazume makar samo u pogledu jedne tačke. Kada je to video kralj reče im: »otidite sada kući, a treći dan pojavite se opet kod mene.«

I mudraci odoše kući.

Drugi dan pošalje kralj po sveštenika kralja od Edoma pa mu reče: »Ja znam, da je kralj edomski veći, nego svi drugi kraljevi i da mu je religija lepa i poštovana tako, te se i meni veoma sviđa; ali ja ću ti staviti pitanje i ako budeš odgovorio istim, ja ću te ljubiti i poštivati: Koja je vera bolja po tvom mišljenju, jevrejska ili muslimanska?«

Sveštenik odgovori nato: »Da bi kralj večno živeo! Ako me pitaš, o vrednosti vere, to znaj, da je jevrejska vera vanredno dobra; jer Presveti (neka bude hvaljen!) izabrao je sinove Izraela od svih naroda i jezika, zvaše ih »prvorodenim svojim sinom«, izvrši za njih velika čudesa, izvede ih iz misirske zemlje, prevede ih suhom nogom kroz more, a progonitelje im potopi u dubine morske, obdari im manu, kada behu gladni, učini, da im voda izvire iz pećine, kada behu žedni, dao im je Toru iz sred vatre, doneo bi ih u zemlju Kanaan i sagradi im sveti hram. Ali zatim su se odmetnuli, padoše u greh i oskrvniše zakon, zato se Bog rasrdi na njih, progna ih, pošalje ih od sebe, te ih rastera na sve četiri strane sveta. Da toga nije bilo, ni jedna religija nebi se mogla meriti sa jevrejskom.«

Nato odvrati kralj, pa mu reče: Ti si mi zborio istinite reči, zato ću biti milostiv spram tebe i poslaću te uz počasti natrag kralju od Edoma.«

Drugog dana pošalje kralj po kadiju kralja ismaelskog te mu reče: »Ja ću da ti stavim jedno pitanje, na koje ćeš istinito odgovoriti i ne smeš ništa zatajiti predamnom: Koju od dvaju religija, od hrišćanske i jevrejske bi ti pretpostavljao jednu drugoj.«

Kadija odgovori nato: »Jevrejska je religija istinita, oni (Jevreji) imaju (dobre) zapovedi i zakone ali kada su se ogrešili, rasrdi se njih Presveti (neka bude havljen!), pa ih preda u ruke njihovih neprijatelja; ali na kraju biće izbavljeni i spašeni.«

Kralj odgovori i reče mu: »Govorio si istinito, biću ti milostiv.«

Treći dan dao ih je sve sakupiti i reče im: »Govorite i raspravljajte međusobno, da bi mi rastumačili, čija je religija najbolja«. Nato počeo da se prepiraju, ali nisu došli do rezultata, dok se kralj ne obrati hrišćanskom svešteniku te mu reče: »Šta misliš, koja je vera bolja, jevrejska ili muslimanska?« Sveštenik odgovori nato: »Vera Izraela je bolja, nego vera Ismaela«. Nato upita kralj kadiju i reče: »Sta misliš, koja je vera bolja, hrišćanska ili jevrejska?« Kadija odvrati: »Jevrejska je bolja.« Nato reče kralj: »Ako je tome tako, to ste priznali svojim ustima, da je jevrejska religija najbolja i sam Božjom milošću i snagom Sve-mogućeg dao prednost veri Izraelovoj, koja beše i vera Abrahama. Ako mi Bog bude pomagao, lako ću steći novac, zlato i srebro koje mi obećavate, od moga Boga, u koga se pouzdajem i u koga sam tražio zaštitu u seni krila mu. A sada vratite se u miru svojoj kući u vašu zemlju.«

Od ovog vremena stajao je Svemoguća uz njega, ojačao mu snagu i utvrdio mu ruku te stupi u Abrahamov savez sa svim svojim slugama, robovima i sa celim narodom. Zatim je izaslao i dao skupiti učene Jevreje sa svih strana, koji mu razjasniše Toru, protumačiše zakone tako, te smo ostali privrženi pravoj veri sve do današnjeg dana. (Neka je blagoslovljeno ime Presvetoga, neka bude hvaljen i spomen mu uzvišena na veke!) Od tog vremena, od kada su mi praci primili ovu religiju, Bog Izraela ponižavao bi mu sve neprijatelje, ukrotio bi sve narode i jezike u okolini, kralja edomskog isto kao i kralja ismaelskog (hrišćanska i muslimanska plemena), te kraljeve poganskih naroda, tako da niko nije mogao da opstoji protiv njih, svi su bili primorani, da plaćaju danak.

Posle tih događaja ustade jedan kralj od Bulanovih potomaka, po imenu Obadja, koji obnovi carstvo i učvrsti pravu veru. Sagrađi bogomolje i škole, sakupi mudrace Izraela, nagradi ih zlatom i srebrom, a oni bi mu razjasnile 24 knjiga Biblije, Mišnu, Talmud i molitveni ciklus. Bio je čovek bogobojazan i ljubitelj Tore, pravi sluga Božji. (Da ga prati duh Božji!)

Obadju nasledi sin Hiskija, ovome sledi sin Menase, a posle njega dolazi Hanuka, brat Obadje. Posle ovoga dolazi mu sin Isak, zatim sin ovoga Zebulon, a dalje (u velikom razmaku) Mojsije (ili Menase II.), Nisi, Aron, Menahem, Benjamin i Aron II. Ja, Josef, sin sam toga Arone, svi smo mi sinovi i unuci kraljeva, stranac ne sme da stupi na presto mojih otaca, takav je naš običaj i običaj naših otaca, od kada su došli na vlast; neka bude volja onoga, koji postavlja sve kraljeve, da naš presto bude trajan za sva vremena.

Ti me pitaš o mojoj zemlji i o veličini moga carstva. — Dajem ti na znanje, da mi je prestonica pokraj reke Itil (Volga); na ušću te reke nalazi se đurdijansko (kaspijsko) more. Izvor reke leži prema istoku, a put traje dotle 4 meseca. Pokraj te reke stanuju mnogi narodi u gradovima i selima, u otvorenim i utvrđenim mestima. Svaki od tih naroda mnogobrojan je te mi mora plaćati danak.

Pitaš me i o mom sedištu. — Znaj, da Božjom pomoću stanujem pokraj spomenute reke (Volga), pored koje se nalaze tri glavna grada (ili pokrajine); u jednoj od njih stanuje kraljica, to mi je rodni grad, taj je velik, obuhvaća pedeset kvadratnih parasanga te je okruglog oblika.

U drugom gradu stanuju Jevreji, hrišćani i muslimani, osim toga ima tu mnogo robova od različitih naroda; taj je grad srednje veličine osam kvadratnih parasanga. U trećem gradu stanujem ja lično sa mojim ministrima, robovima i slugama, koji sačinjavaju moju pratnju; taj je grad okruglog oblika i obuhvaća tri kvadratna parasanga, a reka protiče među njegovim zidinama. To mi je prestonica u zimi, od meseca nisan ostavljamo grad, i svaki ide u svoj vinograd, na svoja polja, svome poslu. Svako pleme ima svoju baštinu, tamo odlaze i sedaju nesmetano. Ja pak sa svojim ministrima i slugama dajemo se na put i putujemo 20 parasanga, dok stižemo reci po imenu Varšan ili Udšan; otuda se krenemo prema granici zemlje bez straha i bojazni (pred neprijateljima); tako da koncem meseca kislev, na svetkovinu hanuke opet stižemo u prestonicu. To je obim naše zemlje i mesto našeg stanovanja. Zemlja nema mnogo kiše, ali obiluje na rekama i izvorima; u rekama love ribe u agromnim količinama. Zemlja je plodna, ima u njoj mnogo njiva, šuma, vinograda i bezbrojnih vrtova, koje napajaju reke te ih tako oplodivaju, tako da imamo voćke u velikom broju.

Još me pitaš o cilju svih čudesa, o Mesiji; naše su oči upravljene u Boga i na mudrace Izraela u akademijama Jerusolima i Babilona. Daleko smo od Cijona, ali čuli smo, da su se sva proračunavanja pokazala pogrešnim zbog veličine grehova te ništa ne možemo znati; ali neka je po volji Božjoj, te učini radi svog slavnog imena, pa da ne omalovažava razorenje hrama i prekidanje službe mu i da nam potvrdi reč pisma: »Neočekivano će osvanuti u svojoj svetosti« itd. (Maleahi III, 1).

U nas ima samo proročanstva Daniela, a da Bog Izraela pospeši izbavljenje, da okupi raštrkane u životu našem, tvojem i u životu cele kuće Izraela, koje mu ljubi ime.

Spominješ u tvom pismu, da me jako želiš videti i ja čeznem za tim, da vidim tvoje ugodno lice i da upoznam tvoju glasovitu mudrost i veličinu. Da bi se samo ispunilo tvoje obećanje, pa da budem dostojan ugledati tvoje poštovano, milo i prijazno lice. Bio bi mi ocem, a ja bi ti bio sin; po tvojoj bi zapovesti upravljao svojim narodom, ulazio bi i izlazio prema tvojim rečima i po tvom dobrom savetu. A sada, da si mi zdravo!

